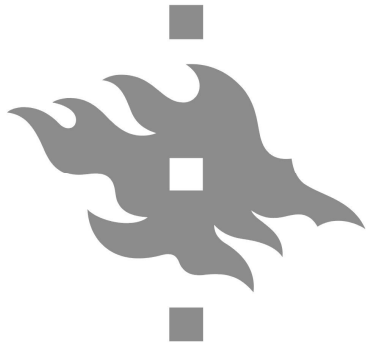

STUDIA GENERALIA 2011 IKÄ JA TERVEYS

10.2.2011 Terveyttä työuran jälkeen

TERVEYSEROT ELÄMÄN LOPPUVAIHEESSA

Professori Pekka Martikainen

Väestön ikääntyessä väestön terveysongelmat, hoivan käyttö ja kuolleisuus siirtyvät yhä vanhemmalle iälle. Väestön ikääntymisen myötä myös vanhusväestön rakenne tulee muuttumaan. Kaikkein vanhimpia on yhä enemmän, mutta myös paremmin koulutettujen ja puolison kanssa asuvien osuus tulee todennäköisesti kasvamaan. Näitä muutoksia ja niiden seurauksia tunnetaan vielä melko huonosti. Tässä esityksessä tarkastellaan sosioekonomisen aseman mukaisia kuolleisuuseroja ja perhemuodon vaikutusta sairaalahoidon ja pitkäaikaishoivan käyttöön elämän loppuvaiheessa.

Elinajanodotteen jatkuva kasvu on ollut viimeisen 100 vuoden väestönkehityksen yksi keskeisimmistä piirteistä. Viime aikoina on kuitenkin käynyt selväksi, että tämä elinajan kasvu on ollut selvästi nopeinta ylemmissä koulutus-, sosiaali- ja tuloryhmissä. Viime aikoina eriytyvä kehitys on ollut erityisen voimakasta tulojen mukaan. Miehillä kasvavien erojen taustalla ovat yhä sydän- ja verisuonitaudit ja alkoholin käyttöön liittyvät kuolemansyyt, naisilla myös eri syöpiin liittyvät syyt. Tulokset identifioivat selkeän tarpeen köyhimpien suomalaisten terveysongelmien hoitamiseksi. Kuolleisuuserojen ja erojen kasvun taustalla ovat monimutkaiset taloudellisten resurssien, elintapojen, ja elämäntyylin epätasaiseen jakautumiseen ja jopa nuoruuden ja lapsuuden tekijöihin liittyvät syyt.

Väestön ikääntyessä sairaalahoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon käyttöön vaikuttaa tietenkin terveydentila ja fyysinen ja kognitiivinen toimintakyky. Kuitenkin myös vanhusten sosioekonomiset ja asumismuotoon liittyvät tekijät ovat tärkeitä. Yhtäältä ne määrittävät hyvää terveyttä ja toisaalta hoivan tarvetta määrittämällä niitä taloudellisia, emotionaalisia ja arkiaskareiden suorittamiseen liittyviä resursseja, jota ehkäisevät pitkäaikaishoidon käyttöä. Tutkimustulokset osoittavatkin, että yksinasuviin verrattuna puolison kanssa asuminen lykkää pitkäaikaiseen laitoshoidon joutumista ja lyhentää laitoksessa vietettyä aikaa. Myös elämän loppupäähän liittyvä hoivan kasautuminen on voimakasta ja valtaosa elinaikaisesta hoivasta keskittyy muutamiin viimeisiin elinvuosiiin. Hoivan käyttö on suurempaa naisilla kuin miehillä ja yksinasuvilla kuin puolison kanssa asuvilla ja erityisesti niillä, jotka kuolevat dementiaan.

Vanhusväestön määrän – erityisesti yli 80 vuotiaan väestön - kasvu ja siihen osittain liittyvä dementian yleistyminen tulevat odotettavasti lisäämään terveys- ja hoivapalvelujen tarvetta. Vanhusväestön rakenne muuttuu kuitenkin jatkossa osittain suotuisampaan suuntaan, sillä paremmin koulutettujen ja pitempään puolison kanssa asuvien osuus vanhusväestöstä todennäköisesti kasvaa. Edellä esitetyt tulokset osoittavat sen, että näillä muutoksilla voi olla tärkeä merkitys terveyden ja kuolleisuuden jakautumiselle ja terveystalouden käytölle. Yksilötasolla nämä erot samalla merkitsevät suurta vaihtelua – eriarvoisuutta – vanhuuden kokemuksissa.

Esitys perustuu valtaosin seuraaviin tutkimuksiin:

- Elo I, Martikainen P, Myrskylä M. Early Life Family and Socioeconomic Conditions and Cause- Specific Mortality in Finland; Manuscript
- Martikainen P, Moustgaard H, Murphy M, Nihtilä E, Koskinen S, Martelin T, Noro A. Gender, living arrangements and social circumstances as determinants of entry into and exit from long-term institutional care at older ages – a six year follow-up study of older Finns. *The Gerontologist* 2009; 49(1):34-45.
- Martikainen P, Murphy M, Metsä-Simola N, Häkkinen U, Moustgaard H. Seven-year hospital and nursing home care use according to age and proximity to death: variations by cause of death and socio-demographic position. Manuscript.
- Nihtilä E, Martikainen P. Why older people living with a spouse are less likely to be institutionalised: the role of socio-economic factors and health characteristics. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2008;36(1):35-43.
- Nihtilä E, Martikainen P. Institutionalization of older adults after the death of a spouse. *American Journal of Public Health* 2008;98(7):1228-34.
- Tarkiainen L, Martikainen P, Laaksonen M, Valkonen T. Change in life expectancy by income in Finland from 1988 to 2007 - decomposition by age and cause of death: register based population study; Manuscript
- Valkonen & Martikainen 2006: Trends in Life Expectancy by Level of Education and Occupational Social Class in Finland 1981–2000, *Finnish Yearbook of Population Research* 42, s. 27–42

Studia Generalia -tilaisuudet videoidaan. Niitä voi seurata internetissä sekä suorina lähetyksinä että tallenteina: www.helsinki.fi/videot. Tilaisuuden jälkeen on mahdollista käydä blogi-keskustelua luentojen aiheista osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/studiageneralia>. Yleisökeskusteluun voi osallistua lähettämällä tilaisuuden aikana kysymyksen tai kommentin tekstiviestinä numeroon 050-415 6718.

Luentosarjan on suunnitellut Helsingin yliopiston Studia Generalia -toiminnan tieteellinen ohjausryhmä ja sen toteuttaa Helsingin yliopiston Avoin yliopisto.
Tilaisuuksien verkkovideoinnista huolehtii Helsingin yliopiston Tietotekniikkakeskus.

Lisätietoja:

Tieteellisen ohjausryhmän puheenjohtaja,
vararehtori Kimmo Kontula
p. (09) 191 24150
kimmo.kontula@helsinki.fi

Koulutussuunnittelija
Sanna Saari-Salomeri
p. (09) 191 28047
studiageneralia@avoin.helsinki.fi